Anatol Eremia

HIDRONIMIA BAZINULUI HIDROGRAFIC AL DUNĂRII

Dunărea este al doilea mare fluviu din Europa (după Volga). Are lungimea de peste 2860 km şi suprafaţa bazinului hidrografic de 817 mii km^2. Ca entitate hidrografică datează din perioada Cuaternară a epocii Cainozoice, având o vechime de aproximativ 2-3 mln de ani. Viitorul curs al fluviului a luat fiinţă pe fundul unei vaste mări care umplea depresiunea dintre Carpaţii Meridionali şi munţii Balcani, precum şi depresiunile Getica şi Panonia, mare care într-un târziu s-a retras spre răsărit, către actuala cuvetă a Mării Negre. Sub presiunea apelor pe care le colecta de pe versanţii Carpaţilor şi Balcanilor, fluviul a străpuns legătura dintre cele două lanţuri muntoase (la Defileul Porţilor de Fier) şi a urmat mai departe calea pe unde s-a retras marea carpato-balcano-panonică de altă dată. Astfel a luat naştere cursul inferior al Dunării [1, p. 37-42; 2, p. 6].

Marele fluviu izvorăşte din estul munţilor Pădurea Neagră (Schwarzwald, Germania), străbate câteva lanţuri muntoase, traversează teritoriile a cinci state (Germania, Austria, Ungaria, Serbia, România), formând pe anumite porţiuni graniţa dintre şapte ţări (Austria – Slovacia, Croaţia – Serbia, Serbia – România, România – Bulgaria, Republica Moldova, Ucraina), şi se varsă în Marea Neagră prin cele trei braţe: Chilia, Sulina şi Sf. Gheorghe. Pe Dunăre sunt situate câteva zeci de oraşe, dintre care şi capitalele de ţări Viena, Bratislava, Budapesta şi Belgrad.

Lăţimea fluviului variază între 30 şi 100 m (până la Ulm, Germania) şi între 100 şi 350 m (de la Ulm până la Viena). Pe teritoriul României Dunărea pătrunde la vest de oraşul Baziaş, lungimea ei până la vărsare fiind de 1075 km. Un sector de aproximativ 144 km este parcurs printr-un defileu ce separă Munţii Banatului de Munţii Serbiei, cu o porţiune care se numeşte *Cazane*. Aici navigaţia este asigurată de cunoscutul Sistem hidroenergetic şi de navigaţie *Porţile de Fier I* (1971). Mai jos de baraj, la Ostrovul Mare, a mai fost construită o hidrocentrală numită *Porţile de Fier II* (1982). La Cernavodă un canal face legătura dintre Dunăre şi Marea Neagră. Un complex de poduri feroviare şi rutiere leagă între ele ţările riverane. La vărsare debitul mediu de apă al fluviului este de 6,5 m^3/s. Între cele trei braţe s-a format din timpuri străvechi Delta Dunării.

Dunărea are peste 300 de afluenţi, dintre care cei mai mari sunt: Inn, Morava, Vah, Hron, Drava, Sava, Tisa, Timiş, Jiu, Olt, Argeş, Ialomiţa, Siret, Prut. Sistemul de canale Rin–Main–Dunăre şi Dunăre–Marea Neagră asigură navigaţia fluvială între Marea Nordului şi Marea Neagră.

Dunărea, după cum s-a menţionat, s-a format acum câteva milioane de ani, când s-au eliberat de ape şi au ieşit la suprafaţă munţii Carpaţi şi când s-au retras din spaţiile intramontane mările Badeniană, Sarmaţiană, Meoţiană şi Ponţiană. În Cuaternar şi-a făcut apariţia în părţile noastre omul. Într-un târziu, omul a dat nume obiectelor geografice din mediul ambiant, munţilor, râurilor, dealurilor, văilor etc. Cum se va fi numit iniţial fluviul nostru, bineînţeles, nu se ştie.

BDD-A6632 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:16 UTC)

Primele informaţii în acest sens le avem din scrierile antice. Fluviul apare menţionat cu două denumiri: *Hister (Istros, Istra)* pentru cursul inferior al râului şi *Danubius* pentru cursul său superior şi mijlociu. În izvoarele greceşti (sec. VIII-V î.Hr.) este utilizată mai frecvent denumirea *Hister*, aceasta fiind preluată de la geţi, triburi tracice care locuiau la gurile Dunării şi în nordul Mării Negre, pe care grecii i-au cunoscut mai devreme decât pe daci. Romanii foloseau, începând cu sec. I î.Hr., denumirea *Danubius*, pentru partea de la izvoare până la Defileul Porţilor de Fier, şi aceasta pentru că aici i-au întâlnit pe celţi (în timpul războaielor cu galii), care denumeau marele fluviu cu nume dacice *Danube* (nume ulterior latinizat – *Danubius*) şi *Donaris*. De aici, probabil, formele hidronimului care şi-au găsit răspândire în diferite limbi din regiune: v. slav. *Дунавъ*, germ. *Donau*, ung. *Duna*, slvc., ceh. *Dunaj*.

Istoricii şi scriitorii greci denumesc fluviul prin calificativele: *Istru care curge frumos* (Hesiod, sec. VIII î.Hr.), *Istru cu cetatea Orgame* (Hecateu, sec. VI î.Hr.), *Istrul cel îndepărtat* (Simonide din Keos, sec. VI-V î.Hr.), *Istra, râu al geţilor* (un dramaturg din sec. V î.Hr.), *Istrul, fluviu cu izvoare umbroase* (Pindar, sec. V î.Hr.). Herodot aminteşte de Istru ca mare fluviu cu mulţi afluenţi de ambele părţi (sec. V î.Hr.) [1, p. 37-38].

În izvoarele latine prevalează denumirea *Danubius*, aceasta mai cu seamă pentru cursul superior şi mediu al râului. Consemnările sunt şi în acest caz diferite. Strabon (sec. I î.Hr.) descrie fluviul de la izvoare până la vărsare. Plinius cel Bătrân (sec. I d.Hr.) ne relatează că Dunărea are 60 de afluenţi şi şase guri la vărsare. După spusele lui Afidus Modestus (sec. I d.Hr.), Dunărea ar fi fost fluviul sacru al dacilor. Ideea de sacralitate este exprimată prin figura zeului-fluviu *Danubius*, reprezentată pe Columna lui Traian [1, p. 39]. Descrieri amănunţite despre izvoarele, afluenţii şi gurile Dunării, precum şi despre triburile dacilor şi geţilor găsim la Ptolomeu în lucrarea Geographike (sec. I-II), la Iordanes în Getica (sec. VI), la Anna Comnen în Alexiada (sec. XI-XII) ş.a. Despre cele două denumiri ale fluviului, *Danubius* (dacică) şi *Hister* (*Istros, Istra,* getică), vorbesc mai mulţi autori antici, deşi îi considerau pe daci şi pe geţi ca făcând parte din acelaşi popor (geto-dac) şi vorbind aceeaşi limbă (geto-dacă).

Încă din timpurile vechi, pentru fiecare dintre denumirile antice *Danubius* şi *Hister* (*Istros, Istru*), s-a încercat a se găsi o explicaţie etimologică şi o anumită semnificaţie. Ioannes Iydos (490-565 d. Hr.) vedea în *Danubius* două radicale latineşti: *do-* „dă” şi *neb-* (din *nebula*) „ceaţă”, „nor”, hidronimul însemnând, prin urmare, „râul care dă (face) ceaţă”. Această versiune şi-ar fi găsit susţinere în faptul că pe cursul mijlociu al fluviului existau multe bălţi care mereu erau acoperite cu ceaţă. Explicaţia a dăinuit până aproape în zilele noastre, fiind atribuită chiar şi alonimului *Dunăre* (din *do-* şi rom. reg. *nuăr* „nor”) [2, p. 6]. Cu mult mai înainte, în sec. al VIII-lea î.Hr., Hesiod atribuia denumirii getice *Hister* semnificaţia „(râu) care curge frumos”, adică măreţ, falnic, grandios, referindu-se, probabil, la principala caracteristică a cursului inferior al fluviului, faţă de curgerea lui lentă, domoală, printre lacuri şi bălţi mlăştinoase, din Câmpia Panoniei.

Din epoca modernă sunt cunoscute mai multe interpretări etimologice ale Dunării: (1) *Danubius (Danuvius)* din *Danube (Danuve)* şi *fluvius*, prin contaminare [V. Frăţilă, 3, p. 33]; (2) din radicalul scito-sarmatic *dan- / tan-* „curent de apă”, „râu”, plus un alt cuvânt [A. I. Sobolevski, 4, p. 252, 265, 275]; (3) din iran. *dan-* plus suf. dacic *-ris* [V. Pârvan, 5, p. 1-31]; (4) din *dan-* plus componentul *-re* [S. Puşcariu, 6, p. 429]; (5)

BDD-A6632 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:16 UTC)

din trac. **Donaris*, un nume de acțiune în *-are* (participiu prezent) [G. Ivănescu, 7, p. 125-137]; (6) *Istru (Istra)* – din trac. *is(t)r „curgere", „curent de apă puternic" [V. Pârvan, 5, p. 1-31; N. Drăganu, 8, p. 574-581]. Seria de versiuni etimologice este completată de lingvistul ieşean Gh. Ivănescu: *Dunăre* din tema preindo-europeană (iafetică) *dhen* „curent de apă", „râu" plus *-are*; *Istru* din trac. *is(t)r „curs de apă puternic" [7, p. 125-137].

Ceea ce apropie între ele explicațiile de mai sus sunt radicalele *dan-* pentru *Danub (Danube), Danubius (Danuvius)* şi *is(t)-r* pentru *Istru (Istra)*. Pe baza informațiilor istorice şi lingvistice existente s-ar putea afirma că *Danub(e)* ar reproduce (pre)indo-europ. *dan-* „apă", „râu", iar *Danubius (Danuvius)* o formație latinească (în *-ius*) de la acelaşi radical. Cât priveşte alonimul *Donaris*, acesta pare să fie un compus pe teren geto-dacic din *don-* (o variantă a lui *dan-*) şi componentul *-re/-ra*, care în indo-europeană avea şi el sensul de „apă", „râu", hidronimul însemnând la origine „râul Don/Dan", adică, în accepția primară, „râul Râu". Pentru *Istru* ar putea rămâne valabilă etimologia indo-europeană *is(t)r*, acesta având la bază verbul *sreo* „a curge, a năvăli", ceea ce s-ar potrivi cu principala caracteristică a cursului inferior al Dunării – „râu măreț, tumultos, năvalnic".

Cele două radicale pot fi uşor recunoscute în străvechile denumiri de râuri: *don-/ dan-* în *Danais, Tanais (*Don*), Danaper, Danapris (*Nipru*), Danastris (*Nistru*); is(t)r* în *Danastris* (componentul secund), *Strimon* (Struma, în Bulgaria), *Strai* (Strii, în Ucraina) ş.a. [9, p. 19]. Numele fluviului apare menționat într-un tratat de geografie din sec. al XIII-lea (*Dunowe*), într-un portulan din sec. al XIV-lea (*Danubio*), într-o operă istorică din sec. XV-XVI (*Danubium*). În documentele istorice româneşti denumirea *Dunărea* e frecvent atestată începând din sec. XIV-XV.

Poporul român s-a format pe un vast teritoriu populat în trecut de geto-daci, succedați de daco-romani şi daco-români, românii de astăzi. Acest teritoriu cuprindea provinciile romanizate ale Daciei, de la Tisa până la Nistru (în partea de sud a Basarabiei) şi din Carpații Păduroşi până în nordul Balcanilor. Drept mărturie sunt vestigiile arheologice, datele antropologice, argumentele etnografice şi lingvistice. În această privință, lingvistica, şi în primul rând toponimia, dispune de un bogat arsenal de fapte şi informații pe care ni le pune la dispoziție cu dărnicie. Numele de râuri şi fluvii de origine geto-dacă confirmă prezența şi continuitatea populației autohtone în spațiul carpato-danubiano-pontic din cele mai vechi timpuri. Aceste nume au fost transmise generațiilor următoare în mod direct, fără niciun alt mediu entolingvistic (slav, maghiar). Moştenite de la geto-daci, în afară de Dunăre, Prut şi Nistru, sunt considerate şi denumirile româneşti ale multor afluenți ai Dunării: *Argeş, Criş, Mureş, Olt, Siret, Timiş, Tisa* ş.a.

Principalele râuri care izvorăsc, curg în limitele bazinului dat şi care se varsă în Dunăre, unele prin nişte lacuri-limanuri, sunt Prut, Cahul, Ialpug, Catlabug, Chirghij, Aliaga, Dracula, Neruşai. Acestea au direcția de scurgere de la nord spre sud, formând, de fapt, bazinul hidrografic al brațului dunărean Chilia, cu suprafața de aproximativ 4 mii km^2. În vest şi nord-vest bazinul este limitat de cumpăna apelor ce se varsă în Prut, iar în nord-est şi est de cea a apelor ce se scurg în Marea Neagră. Bazinul dunărean include zone ale Câmpiei Moldovei de Sud şi ale Câmpiei Mării Negre. Altitudinile maxime ale terenului ating cotele în nord 270-300 m, iar în sud 20-30 m.

BDD-A6632 © 2012 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:16 UTC)

Prutul. Este al doilea râu ca lungime şi importanţă de pe teritoriul Republicii Moldova (după Nistru). Izvorăşte din Carpaţii Orientali, de pe versanţii piscului Goverla, la altitudinea de peste 2000 m, şi se varsă în Dunăre la sud-vest de s. Giurgiuleşti (rn. Cahul). Lungimea bazinului este aproximativ de 600 km, iar lăţimea medie de 50 km. Traversează teritoriul Ucrainei, României şi Republicii Moldova. Pe teritoriul nostru marchează dinspre vest frontiera Republicii Moldova cu România. Lungimea fluviului este de 967 km (695 km în limitele Republicii Moldova). Coordonatele geografice la vărsare: 45º28'20'' lat. N şi 28º12'25'' long. E. Direcţia cursului: V→NV→SE→S. Lărgimea văii – 2-10 km. Lăţimea albiei – 50-180 m. Adâncimea maximă – 7 m. Adâncimea medie – 3 m.

Pe întreg teritoriul bazinului, Prutul colectează apele a peste 800 de râuri, râuleţe şi pâraie, inclusiv a 580 pe teritoriul republicii, dintre care: Zelena, Racovăţ, Medveja (Medvedca), Larga, Vilia, Lopatnic, Drabişte, Ciuhur, Camenca, Gârla Mică (Gârlişoara), Gârla Mare, Delia, Brătuleanca, Nârnova, Lăpuşna, Sârma, Sărata, Tigheci, Larga, Hălmagea, Frumoasa. Afluenţii de dreapta ai râului, pe teritoriul României: Poiana, Corneşti, Rădăuţi, Ghireni, Volovăţ, Başeu, Corogea, Berza Veche, Râioasa, Soloneţ, Cerchezoaia, Jijia, Cozmeşti, Bohotin, Moşna, Pruteţ, Sărata, Ruginosul, Elan, Horincea, Oancea, Stoieneasa, Chineja.

Afluenţii de stânga Prutului au lungimi diferite şi cumulează apele mai multor râuleţe şi pâraie, corespunzător lungimii lor: Larga – 30 km, 7 afl. (Bortoasa, Căşăria, Fantalul, Prosia, Valea Mare ş.a.), Vilia – 50 km, 9 afl. (Budăiul, Cernila, Scurta, Ţarna ş.a.), Lopatnic – 57 km, 11 afl. (Creţoaia, Humăriile, Iniştea, Rădiacul ş.a.), Racovăţ – 70 km, 22 afl. (Bulhacul, Delniţa, Racovăţul Sec, Valea Ocoalelor, Valea Pădurii ş.a.), Drabiştea – 66 km, 27 afl. (Bătrânaca, Căprăria, Galbena, Găvanul, Odaia, Scapătul, Turia ş.a.), Ciuhur – 90 km, 52 afl. (Budăiul, Ciriteiul, Ciuhureţul, Hârtopul, Iezuţul, Ponoarele, Recea, Sărăturile ş.a.), Camenca – 100 km, 56 afl. (Adânca, Camencuţa, Căldăruşa, Cumpăna, Fundoaia, Glodeanca, Iezurcanul, Odaia, Posesia, Valea Morii, Valea Sălciilor ş.a.), Gârla Mare – 40 km, 15 afl. (Balta, Cânichiştile, Cernauca, Comăneasa, Sângera ş.a.), Brătuleanca – 25 km, 17 afl. (Călduroasa, Călugăra, Chetrişul, Dumbrava, Şipotele ş.a.), Nârnova – 45 km, 32 afl. (Cartofăria, Călimările, Dumbrăviţa, Focoaia, Saca, Râpa Socilor, Valea Frasinului, Vâscoaia ş.a.), Călmăţui – 35 km, 17 afl. (Ciotcăria, Geamăna, Hârtopul, Lunca, Prisăcile, Rediul, Ruptura, Suhatul, Şesul ş.a.), Lăpuşna – 75 km, 52 afl. (Baraghina, Bârlădeanca, Bozăria, Căprăria, Cânichiştea, Cârjoaia, Chetrosul, Coşerul, Dezbrăcata, Driglea, Fundul Văii, Iarmalâia, Mladinul Mare, Mârzoaia, Odobaşa, Popasca, Şipotul, Valea Ulmului, Valea Velniţei ş.a.), Sărata – 60 km, 50 afl. (Adânca, Călugăreanca, Căznita, Ciobanca, Curătura, Drăgana, Duhanul, Geamboilâcul, Ghiormenea, Harbuzăria, Lupa, Saca, Sărăţica, Valea Lacului, Valea Morii, Valea Teiului ş.a.), Tigheci – 30 km, 5 afl. (Adânca, Găunoasa, Găuzoaia, Valea Băiuşului, Valea Harbuzăriei), Larga – 30 km, 5 afl. (Ciubuclia, Coinduc, Valea Hărmanului ş.a.).

Sunt de menţionat şi alţi afluenţi, cu dimensiuni longitudinale mai mici sau cu mai puţini miniafluenţi: Zelena (20 km), Medveja (Vidmeja, 27 km), Bogda (15 km), Terebna (15 km), Valea Obrejei (14 km), Pârâul Albineţului (26 km), Gârlişoara (15 km), Şoltoaia (30 km), Vladnic (35 km), Vladnic (Bladnic, Vlamnic, 25 km), Valea Soltăneştilor (15 km),

BDD-A6632 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:16 UTC)

Valea Cânepei (Valea Rangului, 10 km), Sârma (26 km), Saca (4 km), Hălmagea (8 km), Frumoasa (12 km), Otmana (8 km), Recea (5 km), Tătarca (16 km).

Zona hidrografică a Prutului este descrisă detaliat în sursele istorice, literare şi de specialitate: „Nu se poate afla nicăieri în vreo altă ţară cât Moldova de mică, atâtea ape şi natura împodobită cu asemenea locuri minunate ca aici... (Prutul – n.n.) străbate întreaga Moldovă. Are apa cea mai uşoară şi mai sănătoasă" [D. Cantemir, 15 p. 16-17]. „Apele acelea nesfârşite, care domină pretutindeni întreg ţinutul, alcătuiesc o stăpânire a necunoscutului şi a tainei" [M. Sadoveanu, 16, p. 38]. „Pe cursul superior, Prutul este un râu tipic de munte, iar în limitele Republicii Moldova el curge mai liniştit, valea se lărgeşte simţitor, malurile sunt înalte, sunt simetrice cu terasele bine pronunţate. Râul formează mai multe meandre în lunca sa largă, pe alocuri se ramifică în braţe. Lunca râului, pe cursul său inferior, parţial e înmlăştinită. Însă lucrările de meliorare efectuate aici în ultimele decenii au dus la dispariţia multor mlaştini, gârle, bălţi şi chiar a unor lacuri" [N. Râmbu, M. Mâtcu, 17, p. 33].

Pe malul stâng al Prutului sunt situate circa 150 de localităţi basarabene, dintre care şi oraşele Lipcani, Ungheni, Leova, Cantemir, Cahul. Peste râul Prut au fost construite câteva poduri feroviare şi rutiere, iar la vărsarea lui în Dunăre se află acum, recent construit, Terminalul de la Giurgiuleşti. În unele zone, pe parcursul râului, au luat fiinţă centre piscicole şi gospodării mari pomicole şi viticole, cu sisteme proprii de irigare.

Prutul ca entitate hidrografică are aceeaşi vechime ca şi Dunărea, Nistrul, Răutul, Bâcul, Cogâlnicul etc., datând din perioada Cuaternară a erei Cainozoice (2-3 milioane de ani în urmă). S-a format odată cu retragerea spre sud a apelor marine către actuala cuvetă a Mării Negre. Cum se va fi numit iniţial râul e greu de spus. Se presupune că actuala denumire ar reprezenta un cuvânt din limba preindo-europenilor. Documentar hidronimul apare menţionat cu formele: *Puretos* (Herodot, 484-425 î.Hr.), *Porat* (Constantin Porphyrogenetul, 905-959 d. Hr.). Sciţii l-ar fi numit *Porata,* grecii *Pyretos (Puretus),* slavii vechi *Prut.* Versiunile etimologice cunoscute rămân, deocamdată, controversate şi insuficient de motivate: scit. *port* „vad", gr. *pyretos* „zbuciumat", iran. (avest.) *prut* „loc de trecere". Un radical geto-dacic ***proth*** „râu; pârâu" sau preindo-european ***p(r)t-*** „(râu) plin, larg" e de presupus la baza acestui hidronim [cf. C. Poghirc, 18, p. 358; Gh. Ivănescu, 19, p. 742; V. Frăţilă, 20, p. 31-32].

Preistorice ca obiecte hidrografice sunt şi afluenţii Prutului. Documentar însă ei apar menţionaţi mult mai târziu, în documentele medievale. Hidronime atestate în sec. al XV-lea: *Andrieş* şi *Andruşa,* rn. Cahul (1459), *Bujorul* (1482), *Ciuhur* (1479), *Hlabnic* şi *Vladnic* (1490), *Larga*, rn. Cahul (1469), *Lăpuşna* (1430), *Lucovăţ,* probabil afluent al Tigheciului (1452), *Nârnova* (1425), *Obreja* (1497), *Racovăţ* (1429), *Sărata*, rn. Ungheni (1434), *Sărata*, rn. Leova (1406), *Suha,* azi probabil *Saca*, rn. Cantemir, *Şovăţul* şi *Suhovăţul* (1429), *Teliţa,* afluent al Deliei (1443), *Terebna* şi *Terebne* (1420), *Valea Mare,* rn. Ungheni (1446), *Vilia* şi *Ville* (1422).

Mai numeroase sunt menţiunile din sec. al XVI-lea: *Bujorul* (1522), *Camenca* (1535), *Călmăţui* (1533), *Căpaţiroasa*, afluent al Săratei, rn. Leova (1503), *Căţelul Sec*, rn. Cahul (1575), *Cioara, Voronova,* rn. Hânceşti (1522), *Ciuhur* (1513), *Colacul*, rn. Hânceşti (1522), *Crăhana,* azi *Crihana,* rn. Cahul (1502), *Delia* (1555), *Drabişte* (1560),

BDD-A6632 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:16 UTC)

Dubovățul, afluent al Camencii, rn. Făleşti (1506), *Frumoasa,* rn. Cahul (1502), *Frumuşiţa*, rn. Cahul (1502), *Gârla Mare* (1551), *Gârla Neagră, Neagra* şi *Ciorna,* rn. Cahul (1543), *Hlabnic*, rn. Cahul (1502), *Larga,* rn. Cahul (1548), *Lăpuşna* (1519), *Obreja,* rn. Ungheni (1569), *Pârâul Grecului*, afluent al Tigheciului (1502), *Pârâul Părului*, în ţin. Tigheci (1591), *Pruteţul*, rn. Cahul (1520), *Prut* (1503), *Rezina* şi *Răzina*, rn. Ungheni (1502), *Sărata*, rn. Leova (1503), *Sărata*, rn. Ungheni (1551), *Socii*, afluent al Nârnovei, rn. Hânceşti (1533), *Şovăţul, Suhovăţul* şi *Saca* (1598), *Şoltoaia* (1584), *Şoltoiţa,* afluent al Şoltoaiei, rn. Făleşti (1584), *Terebna şi Terebne* (1528), *Trestinul,* rn. Nisporeni (1507), *Tigheci*, în documente *Chigheci* (1508), *Velişoaia*, rn. Hânceşti (1565), *Vidra*, gârlă, rn. Cahul (1543), *Vilia* (1503), *Zancea*, rn. Cahul (1502).

Cele mai reprezentative hidronime atestate în documentele din sec. al XVII-lea: *Bălacea*, gârlă, rn. Cahul (1609), *Camenca*, rn. Făleşti (1617), *Călmăţui* (1606), *Ciuhur* (1601), *Delia* (1642), *Drabişte* (1603), *Gârla Mare* (1622), *Gârla Neagră*, rn. Cahul (1606), *Larga,* rn. Cahul (1604), *Lăpuşna* (1616), *Medveja, Medvedia, Medvidca* şi *Vidmeja* (1604), *Nârnova* (1617), *Prut* (1603), *Racovăţ* (1610), *Racovăţul Sec* (1603), *Sărata,* rn. Ungheni (1613), *Sărata*, rn. Leova (1609), *Şovăţul* (1605), *Terebna* (1617), *Tigheci* (1609), *Vidra*, gârlă, rn. Cahul (1606), *Vilia* (1604), *Vladnic*, rn. Ungheni (1629), *Vladnic* şi *Vlamnic* (1669), *Zelena* (1605) ş.a.

După cum se poate observa, hidronimele atestate în sec. XV-XVI apar menţionate, fără prea mari modificări de formă, şi în sec. al XVII, ceea ce e o dovadă a unui sistem hidronimic deja constituit. Afluenţii noi, atestaţi în sec. al XVII-lea şi în cele următoare (sec. XVIII-XIX), reprezintă obiecte hidrografice, în fond, minore: *Pănoasa* (1602), *Pârâul Morii* (1618), *Strâmba* (1605), *Bulboaca* (1761), *Salcia* (1761), *Valea Socilor* (1778), *Valea Lacului* (1794), *Valea Rusului* (1740), *Văiuga* (1795) ş.a.

Particularităţile fizico-geografice şi naturale ale terenului, proprietăţile apei şi solului, modul de viaţă al oamenilor, ocupaţiile şi îndeletnicirile lor, principalele evenimente, fapte şi întâmplări din trecut sunt factori care au favorizat apariţia diverselor categorii de nume topice. Hidronimele istorice şi actuale, majore şi minore, sunt în majoritatea lor de origine românească (90%). Aceste denumiri au fost create pe baza lexicului şi a mijloacelor derivative ale limbii române. Cu valoare onimică în hidronimia românească apar adesea cuvintele şi termenii obişnuiţi din lexicul comun, apelativele de largă circulaţie: *bahnă, baltă, bulboacă, bulboană, bulhac, cişmea, gârlă, iaz, izvor, lac, pârâu, puhoi, râu, şipot, vale* etc.

În cuprinsul bazinului dunărean se întâlnesc şi nume topice de altă origine, preluate cândva de la populaţiile conlocuitoare (slavi, turanici). Slave sunt unele hidronime majore, care necesită interpretări etimologice speciale: *Drabişţea, Lăpuşna, Lopatnic, Medveja, Nârnova, Racovăţ, Terebna, Ustia* ş.a. Microhidronimele slave însă dispun de etimologii clare sau transparente: *Camenca* < rus. *каменка*, ucr. *камінка* „cu (de) piatră”, „pietroasă”, *Crivaia* < rus. *кривая балка* „valea strâmbă”, *Cruglaia (Crugla, Cruhla)* < rus. *круглая балка* „valea rotundă”, *Hnilaia (Hnila)* < rus. *гнилая*, urc. *гнила* (rostit *хнила*) „putredă”, *Machitra* < rus. *макитра*, ucr. *макітра* „strachină”, „marcoteţ”, cu sensul onimic „vale adâncă, de formă rotundă”, *Studeneţul* < rus. *студенец*, ucr. *студенець* „izvor”, *Zelena* < ucr. *зелена* „verde” etc.

BDD-A6632 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:16 UTC)

Arealul hidronimic al Prutului include şi câteva denumiri de râuri şi râuleţe de origine turcică: *Călmăţui* < *kalma su* „apă rămasă", cu sensul onimic „râu care seacă", *Coinduc* (comp. alonimul râului Cogâlnic – *Cunduc*), *Delia* (deocamdată, fără etimologie sigură), *Sasăghiol* < *saz göl* „lac cu stuf", „stufărie", *Taşlâc* < *taşlyk* „cu pietre", „loc pietros".

Cahul. Este unul dintre râurile mai mari din sudul republicii. Izvorăşte dintr-o pădure de la est de s. Andruşul de Sus, traversează localităţile Lebedenco, Pelinei, Găvănoasa, Vulcăneşti, A.I. Cuza (rn. Cahul) şi se varsă în lacul Cahul lângă s. Etulia Nouă. Are lungimea de 40 km, suprafaţa bazinului – 605 km^2. Acumulează apele de pe mai multe văi: Valea Pădurii, Socii, Maranda, Flămânda, Valea Ungurului, Valea Cişmichioiului (pe dreapta), Cahuleţ, Ciorița, Ursoaia, Bulboaca, Valea Bozului, Găunoasa (Găvănoasa), Huma, Valea Stejarului (pe stânga). Lacul Cahul este unul dintre cele patru lacuri mari nord-dunărene din sudul Basarabiei. Lungimea – 25 km, lăţimea – 1-9 km, adâncimea medie – 2 m, maximă – 7 m, suprafaţa – 90 km^2. Lacul comunică cu Dunărea prin gârla Vecta.

Hidronimul *Cahul* e menţionat în documentele istorice începând din anul 1502. Într-un hrisov din 2 iulie 1502, prin care Ştefan cel Mare dăruieşte Mănăstirii Putna mai multe sate şi moşii de stânga Prutului, este amintită Valea Cahovului [10, vol. III, p. 501-503]. Cu formele de scriere *Cahov, Cavul, Cahul*, atât râul, cât şi lacul, sunt atestate în mai multe documente din sec. XVI-XVII.

Ialpug. Izvorăşte în apropiere de s. Tomai (rn. Leova), curge spre sud, traversează teritoriul raioanelor Cimişlia, Taraclia şi UTA Găgăuză şi se varsă în lacul Ialpug lângă or. Bolgrad (reg. Odesa, Ucraina). Are lungimea de 142 km, suprafaţa bazinului de recepţie – 3180 km^2. Străbate Podişul Moldovei de Sud şi parţial Câmpia Moldovei de Sud. Înălţimile de relief ating cotele 250-290 m la izvoare şi 95-100 m la vărsare. Principalii afluenţi şi ramificaţii ale văii râului: Hârtop, Răchita, Cârsăul Mare, Cârsăul Mic, Ialpugel, Valea Enichioiului, Valea Borceagului, Scumpia, Ciocrac, Salcia Mare (pe dreapta), Ialpugel, Suhat, Lunga, Sarâiar (pe stânga). Pe valea râului sunt situate localităţile: Tomai, Troiţcoe, Ialpug, Maximeni, Javgur, Cenac, Comrat, Chirsova, Beşalma, Congaz, Svetlâi, Balabanu, Aluatu, Cairaclia ş.a.

În documentele istorice apare menţionat mai întâi lacul Ialpug (1445, 1448), apoi, în sec. XVI-XVII, şi râul cu acelaşi nume [10, vol. I, p. 397-358, 410]. De vechi atestări dispun şi afluenţii Salcia (1441), Lunga (sec. XVIII) [10, vol. I, p. 300-301; 11, harta; 12, harta]. Pe cursul râului Ialpug, în ultimele 5-6 decenii, au fost construite lacuri de acumulare Comrat (1957, suprafaţa – 2,6 km^2), Congaz (1961, suprafaţa – 5,07 km^2), Taraclia (1988, suprafaţa – 15,1 km^2).

Lacul Ialpug este cel mai mare lac din sudul Basarabiei. Are lungimea de 39 km, lăţimea maximă – 15 km, suprafaţa – 1492 km^2, adâncimea – 2-5 m. Este legat de lacul Cuhurlui şi de Dunăre prin canalul Repedea. În lac se varsă dinspre nord-est râul Carasulac, iar dinspre vest râuleţul Bărtiţa. Este alimentat de apele acestor râuri şi de cele ale fluviului Dunăre, în timpul revărsărilor.

Sudul Basarabiei, dar pe teritoriul Ucrainei (reg. Odesa), este străbătut şi de alte câteva râuri: **Catlabug,** se varsă în lacul Catlabug, lungimea – 48 km, suprafaţa bazinului

BDD-A6632 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:16 UTC)

– 534 km^2; **Chirghij-Chitai,** se varsă în lacul Chitai, lungimea – 64 km, suprafaţa bazinului – 725 km^2; **Aliaga,** se varsă în lacul Chitai, lungimea – 65 km, suprafaţa bazinului – 467 km^2; **Draculea,** afluent pe stânga al Dunării la s. Caracica (rn. Chilia), lungimea – 42 km; **Neruşai,** afluent pe stânga al Dunării, la s. Nicolaevca (rn. Chilia), lungimea – 25 km.

Descrieri ale râurilor dunărene: „Cahulul, Salcia şi Ialpugel, care se află în Basarabia, sporesc Dunărea. Dintre cele trei... numai Ialpugel curge fără contenire, celelalte sunt mai mult stătătoare decât curgătoare" [D. Cantemir, 13, p. 18]. „Ialpugul poartă pe valurile apelor sale întreaga istorie a Bugeacului, veche-străveche de pe când geto-dacii lui Burebista şi Decebal sălăşluiau stepele nord-pontice" [M. Sadoveanu, 14, p. 59].

Hidronimia bazinului hidrografic al Dunării include nume de râuri de diferită origine. Majoritatea o constituie denumirile de proveniență românească, acestea referindu-se mai cu seamă la afluenţii râurilor aici în discuţie. Însă *Marea Neagră* (prin alonimele sale istorice *Aşhaena, Pontos Euxinos, Pontos*), *Dunărea* şi *Prutul* reprezintă unităţi onimice preistorice şi, din punct de vedere etimologic, ele formează o categorie aparte. Dintre hidronimele străine sunt de menţionat cele de origine turcică, în special denumirile cumane (sau pecenego-cumane). Acestea însă nu dispun de etimologii sigure, ci mai degrabă de unele versiuni etimologice: *Cahul* < *kav / kov* „râpă", „gârlă", „pârâu"; *Ialpug* < *yalpı* „(lac, râu) larg, întins", „în faţă, neadânc"; *Catlabug* < *kalta buga,* nume tribal; *Chirghij-Chitai* < *kırgız kıtay,* nume tribal. Etimologii mai sigure par să aibă microhidronimele tătăreşti: *Ciocrac* < *çökrak* „izvor", „pârâu"; *Sarâiar* < *sarı* „garben" + *yar* „râpă" („râpă galbenă"); *Taşlâc* < *taşlık* „loc pietros, cu pietre".

Hidronimele româneşti denumesc la origine diferite realităţi fizico-geografice şi naturale, particularităţile obiectelor desemnate, aspectul exterior al obiectelor şi locurilor, dimensiunile, forma, culoarea etc.: *Bahna, Bulhacul, Fântânița, Gârla, Cişmeaua, Gropana, Izvoara, Lacul, Ochiul; Lumânărica, Răchita, Rădiul, Salcia, Socii, Stuhăriile, Tufele; Ciorița, Hultura, Lupăria, Nagâții; Adânca, Larga, Lata, Lunga, Repedea, Rotunda, Strâmba* etc. Ca formaţii structurale sunt bine reprezentate atât denumirile simple primare şi derivate (*Bahna, Gârla, Lacul, Răchita, Salcia; Bozăria, Ghetrosul, Găunoasa, Lupăria, Schinuşul* etc.), cât şi compusele hidronimice (*Cracul Pârâului, Fântâna lui Oprea, Gura Văii, Izvorul din Luncă, Şipotul din Vale, Valea Pădurii, Valea Seacă* etc.). Pentru toate categoriile de nume derivate sunt productivi formanţii: *-ar, -aş, -ărie/-erie, -eţ, -işte, -iţă, -os, -uş/-iuş*). În hidronimia actuală din zona cercetată viabile şi productive sunt modelele derivative şi compusele specifice limbii române.

Studiile toponimice, inclusiv cercetările hidronimiei, prezintă interes ştiinţific, oferă materiale de preţ şi servesc ca surse sigure de informare şi documentare în cele mai diferite domenii ale ştiinţei: lingvistică, istorie, sociologie, geografie etc. Căci, după cum remarcă acad. Iorgu Iordan, „toponimia poate fi socotită drept istoria nescrisă a unui popor, o adevărată arhivă, unde se păstrează amintirea atâtor evenimente, întâmplări şi fapte, mai mult ori mai puţin vechi şi importante, care s-au petrecut de-a lungul timpurilor şi au impresionat într-un chip oarecare sufletul popular" [21, p. 2].

BDD-A6632 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:16 UTC)

Referințe bibliografice

1. Marcu Botzan. *Hidronimia românească sau botezul apelor.* Bucureşti, 2002.
2. Em. de Martonne. *La Valachie.* Paris, 1902.
3. Vasile Frăţilă. *Studii de toponimie şi dialectologie.* Timişoara, 2002.
4. А. И. Соболевский. *Русско-скифские этюды // ИОРЯС,* том 27 (1927).
5. V. Pârvan. *Consideraţii asupra unor nume de râuri daco-scitice* // AAR Ist., Seria III (1923).
6. S. Puşcariu. *Cercetări şi studii.* Bucureşti, 1974.
7. Gh. Ivănescu. *Origine preindoeuropéenne des noms du Danube // Contribution onomasques.* Bucureşti, 1958.
8. N. Drăganu. *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei şi onomasticii.* Bucureşti, 1933.
9. A. Eremia. *Unitatea patrimoniului onomastic românesc.* Chişinău, 2001.
10. *Documenta romaniae historica. A. Moldova.* Bucureşti, vol. I, 1975 şi urm.
11. *Karte von Polen der Moldau* (1764).
12. *Karte von der Moldau und Bessarabien* (1770).
13. Dimitrie Cantemir. *Descrierea Moldovei.* Chişinău, 1992.
14. Mihail Sadoveanu. *Nuvele şi povestiri.* Iaşi, 1998.
15. Dimitrie Cantemir. *Descrierea Moldovei.* Chişinău, 1992.
16. Mihail Sadoveanu. *Nuvele şi povestiri.* Iaşi, 1998.
17. N. Râmbu, M. Mâtcu. *Geografia Republicii Moldova.* Chişinău, 1996.
18. *Istoria limbii române.* Bucureşti, vol. II, 1969.
19. Gh. Ivănescu. *Istoria limbii române.* Iaşi, 1980.
20. Vasile Frăţilă. *Studii de toponimie şi dialectologie.* Timişoara, 2002.
21. Iorgu Iordan. *Toponimia românească.* Bucureşti, 1963.

Institutul de Filologie
(Chişinău)

BDD-A6632 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:16 UTC)